

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.15, november 2019

Indledningen er redigeret af Jon Tafdrup og Kirsten Vad

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Ved Exellencen C. E. Rotwitts Ligbegængelse den 14de Februar 1860

ved Kim Steen Ravn

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Baggrund
- 3 Brud på genren
- 4 Samtidens reaktion
- 5 Anvendt litteratur
- 6 Anvendte websider

1 Anledning

Grundtvigs tale er skrevet i anledning af C.E. Rotwitts begravelse. Rotwitt døde den 8. februar 1860. Han var valgt til rigsdagen som repræsentant for Bondevennerne, der var navnet på en sammenslutning mellem medlemmer af de liberale og bonde- og husmandsbevægelsen. Bevægelsen ønskede bedre forhold for landboerne, og den havde sin storhedstid i årene omkring Grundlovens vedtagelse i juni 1849.

Rotwitt afløste den 2. december 1859 den nationalliberale Carl Christian Hall som konseilspræsident og blev dermed Bondevennernes første konseilspræsident. Carl Frederik Blixen Finecke fungerede efter Rotwitts død som konstitueret regeringsleder i perioden 8. februar til den 24. februar 1860, hvor Hall på ny blev indsat som konseilspræsident. Grundtvig læste talen op, da Rotwitt blev begravet fra Helligåndskirken i København den 14. februar 1860 (*Bibliografien*, bind 3, s. 239).

2 Baggrund

Det Grundtvig i talen kalder for “vore rædsomt indviklede Forhold” (Grundtvig 1860, s. 4), var striden om hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenburg og deres tilhørsforhold til Danmark. De tre hertugdømmer udgjorde sammen med resten af kongeriget den såkaldte helstat. Holsten og Lauenburg var begge medlemmer af Det Tyske Forbund, og befolkningen talte tysk i de to hertugdømmer, mens befolkningen i Slesvig, som var et dansk len, var blandet tysk og dansk. Det nationalliberale ønske om at knytte Slesvig til Danmark med en fælles grundlov førte til den første slesvigske krig 1848-1850. Slesvig og Holsten fik støtte af Preussen i deres oprør mod Danmark. Med hjælp fra de europæiske stormagter blev Helstaten ved krigens afslutning genoprettet. Holsten ønskede fortsat både øget selvstændighed og en fast tilknytning til Slesvig, hvilket blev støttet af Det Tyske Forbund. Derfor strandede ethvert forsøg fra dansk side på at skabe en fælles forfatning for kongeriget og alle hertugdømmerne. Da Hall, under hans anden periode som konseilspræsident, i november 1863 gennemførte en fælles forfatning for Slesvig og kongeriget uden de øvrige to hertugdømmer, udløstes krigen i 1864.

Det var altså optakten til denne vanskelig politisk situation for Danmark, Grundtvig, der selv havde siddet i Rigsdagen, valgte at tematisere direkte i sin begravelsestale fire år før den anden slesvigske krig.

3 Brud på genren

Grundtvig bryder i sin tale over Rotwitt med flere forventninger til en begravelsestale. Disse er, at talen på samme måde som en nekrolog skal forholde sig nøgternt til de biografiske fakta, og at den frem for alt ikke skal indeholde kritiske vurderinger af personens evner, personlige egenskaber og virke i øvrigt, men fremhæve afdødes rosværdige egenskaber og levnedsløb (Mai 2010, bind 1, s. 192).

I sin tale berører Grundtvig de to modstridende opfattelser af Rotwitt. For nogle var han det lykkeligste valg, for andre det værste, der kunne hænde landet (s. 3 f.). For Grundtvig var han et godt valg, fordi han både var folkets og fædrelandets mand (s. 5). Det hindrede dog ikke Grundtvig i at sætte spørgsmålstegn ved, om Rotwitt havde det “klare Overblik af vore rædsomt indviklede Forhold, og Heltetmodet til at brydes med alle de Hindringer, der let kan synes uoverkommelige” (s. 4). Svaret er negativt. Af samme grund kan Rotwitts korte regeringsperiode og hans pludselige død betragtes som forsynets indgreb i en kompliceret politisk sag, hvis løsning krævede flere evner og bedre omstændigheder end dem, som var blevet Rotwitt til del (s. 5).

Enkedronning Caroline Amalie syntes at være på linje med Grundtvig i sin vurdering af Rotwitt. Hun kommenterede i et brev til Peter Rørdam fra den 21. februar Rotwitts pludselige død. Den og dermed forsynet hindrede, at de politisk uerfarne Bondevenner kom på afveje (Rørdam 1895, bind 3, s. 141). Hun var dog ikke uden forståelse for Bondevennerne og deres politiske program, men i kraft af det skete var det klart, “at Vorherre taler til det danske Folk. Maatte vi alle ville forstaae Ham” (s. 141).

4 Samtidens reaktion

Grundtvigs tale vakte en del opstandelse i samtiden. Peter Rørdam skrev i et brev til sin søster Bolette Feilberg, at talen “har til det yderste oprørt hele den lærde Verden” (Rørdam 1895, bind 3, s. 142). Den kunne ifølge Rørdam knap nok kaldes en begravelsestale, den “var ingen Ligprædiken, men en Rigsdagstale, eller, om Du vil, en borgerlig Lovtale” (s. 142). Rørdam kaldte den grov, men med den tilføjelse, at “der er Ingen, som har Skade af at see sig selv afmalet” (s. 142). Han var altså enig med Grundtvig. Bondevennerne havde selv bedt Grundtvig holde talen. Grundtvig havde takket ja, da det gav ham mulighed for “at give Professorpartiet [det nationalliberale parti] det glatte Lag” (s. 142). Reaktionen på talen fik dog ingen konsekvenser for relationerne mellem Grundtvig og Bondevennerne. Han støttede bevægelsen, til den mistede indflydelse og gik i opløsning i midten af 1860'erne. Dele af bevægelsens program blev derefter videreført af partiet Venstre i 1870'erne, ligesom medlemmer af Bondevennerne sluttede sig til Venstre (se danmarkshistorien.dk).

5 Anvendt litteratur

- *Bibliografien*, se Johansen, Steen (1948-1954).
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4; bind 3 (1952). København.
- Mai, Anne-Marie (2010-2011) *Hvor litteraturen finder sted*, bind 1-3; bind 1 (2010): *Fra Guds tid til menneskets tid 1000-1800. Bidrag til dansk litteraturs historie*. København.
- Rørdam, Peter (1891-1895) *Peter Rørdam. Blade af hans Levnedsbog og Brevvexling*, bind 1-3, udg. H.F. Rørdam; bind 3 (1895): *fra 1856 til 1883*. København.

6 Anvendte websider

- danmarkshistorien.dk: [om Bondevennerne](#) (20. juni 2019)